

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 196

Arapça-Türkçe Bağlamında
DİLDE DEĞİŞMELER ve GELİŞMELER

Doç. Dr. Yusuf SANCAK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj
CİNAS GRAFİK
Kapak
CİNAS GRAFİK
Baskı / Cilt

SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi Kültür Çarşısı No:7 / 101-102
İskitler – Ankara Tel: 0 312. 341 00 02
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Mart 2014

ISBN: 978-605-5482-67-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

Arapça-Türkçe Bağlamında
DİLDE DEĞİŞMELER
ve
GELİŞMELER

Doç. Dr. Yusuf SANCAK

Ankara 2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖNSÖZ	9

GİRİŞ

İNSAN İLETİŞİM KONUŞMA VE DİL

1. İnsan	13
2. İletişim	20
3. Konuşma	26
4. Dil ve Önemi	31
5. Dilin Menşei	40

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL ÇEVRESİ

1. DİL TOPLUM KÜLTÜR	47
2. DİL EDEBİYAT SANAT MEDENİYET	56
3. BİLİM ALANI OLARAK DİL VE DİLBİLİM	65
4. ARAP DİLİNİN YAPISI ÖZELLİKLERİ	77
4.1. ARAPÇANIN ÇEKİMLİ - TASRÎFÎ - BİR DİL OLUŞU	81
4.2. ARAP DİLİNİN ESKİLİĞİ	87
4.3. ARAP DİLİNİN ZENGİNLİĞİ	90
4.4. KUR'ÂN'IN ARAP DİLİ VE EDEBİYATINA ETKİSİ	102
4.5. KUR'ÂNIN HİTABET TEVKÎÂT VE DİNİ İLİMLERE ETKİSİ VASITASIYLA ARAPÇAYA KATKISI	113

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP DİLİNDE DEĞİŞME VE GELİŞMELER

1. ARAP LÜGATİNE YABANCI KELİMELERİN GİRMESİ 117
2. İSLAM DİNİNİN GELİŞİNDEN SONRA ARAPÇADA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER..... 118
3. İSLAM DİNİNİN YAYILMASIYLA ARAPÇANIN YAYILMASI..... 119
4. ARAP DİLİNİN MAHALLÎ DEĞİŞİMİ 120
5. ARAPÇANIN ÖZÜNÜN KORUNMASI 122
6. ARAPÇANIN GELİŞMESİ 124

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİLLERDE DEĞİŞMELER VE GELİŞMELER

1. GENEL OLARAK DİLLERDE DEĞİŞİM..... 131
2. DİLLERİN KELİMELERİNDE GENEL DEĞİŞMELER..... 138
3. KELİMELERDE SES LAFIZ VE ANLAM DEĞİŞMELERİ140
4. DİLLERDE GELİŞMELER 146
- SONUÇ 151
- BİBLİYOGRAFYA 156

KISALTMALAR

- a.e.** : aynı eser
a.g.e. : adı geçen eser
a.g.mlf. : adı geçen müellif
a.s. : aleyhi's-salâtu ve's-selâm, aleyhi's-selâm,
aleyhimu's-selâm
b. : ibn
bk. : bakınız
c. : cilt
çev. : çeviren
H. : Hicrî
H.z. : Hazreti
krş. : karşılaştırınız
M. : Milâdî
M.Ö. : Milâttan Önce
muk. : mukaddimesi
nşr. : neşreden
ö. : ölümü
s. : sayfa
trc. : tercüme
ts. : tarihsiz
vb. : ve benzeri, ve başkaları
vd. : ve devamı
v.dğr. : ve diğerleri

ÖNSÖZ

Yüce Allah'ın sıfatları; ilmi, görmesi, duyması ve kelâmı vdğr. muhit, mutlak ve sınırsızdır. O, kendisini en iyi tanıyıp tanıtan, sıfatlarını, kendisinde tecellisiyle yansıtan ve Ona muhatap olabilen ve varlık âleminde ulvî maksat ve görevlerle yarattığı insana da bu maksat ve görevlerin yerine getirilebilmesinin gereği olarak sınırlı, cüz'î ilim, görme, duyma ve konuşma gibi özellikleri vermiş onu bu kabiliyetlerle donatılı olarak yaratmıştır.

İnsan düşünen, konuşan, kendisini, kâinatı ve Rabbini geniş anlamıyla tanıyabilen bir canlıdır. İnsan özellikleri içinde en tanıtıcı ve en önemlileri herhalde düşünme, konuşma ve inanmadır. Bunlar onun ruhuna, fitratına, yaratılışına verilmiş şeylerdir. Aynı zamanda insan medeni, sosyal olmak karakterinde yaratıldığından başka insanlarla da irtibat, ilişki, iletişim kurmak ve dolayısıyla konuşmak zorundadır. İnsana ilk yaratılışıyla verilmiş olan konuşabilme kabiliyeti ve dil, insanların, toplumların gelişmesine paralel gelişip, insanoğlunun farklı dilleri ve bunların lisanî edebî ürünleri ortaya çıkmıştır.

İnsanın en önemli özelliklerinden biri düşünüp konuşması, beyan kabiliyetini haiz olmasıdır. Konuşma, beyan ve dil insanın ve insanlığın en önemli özelliklerinden, olmazsa olmazlarındandır. Bu sebeple bir ifade, açıklama, beyan ve iletişim aracı olarak dil, insan, toplum, millet ve bütün insanlık için çok önemlidir, gereklidir. Bütün devirlerde dil olgusuyla ifade ve beyan gerçeğiyle insan ilgisi devam etmiş olmakla birlikte insanlığın kültür ve medeniyet ortaya koyup yazıyı geliştirmesiyle birlikte dille ilgili çalışmalar ortaya çıkmıştır. Son birkaç yüzyıldan beri de dil çalışmaları geniş

Dilbilim alan ve disiplinleri içinde daha sistematik bir şekilde ele alınmaya başlamış, genel insanlık; konuşma, ifade, anlatım, beyan dil, iletişim gerçeğinin daha çok farkında ve ilgisi içinde olmuştur. Günümüzde her alan ve şubesiyle gelişmekte olan dilbilim ve anlambilim çalışmaları Arapça ve Türkçe için de büyük yoğunluk kazanmıştır.

İnsanlık tarihi boyunca, bazı halklar, milletler bölgelerinde, bazen dünya çapında büyük devletler ve imparatorluklarla egemen olmuşlardır. Bu hükümlerlik onların o bölgelerde, hatta dünyanın önemli bir kısmında dillerinin de galebe ve hükümlerliğini netice vermiştir. İşte, Türkçe ve Arapça da bu gün İngilizcenin olduğu gibi, bütün dünya ve insanlık tarihi içinde çok önemli yerlere, konumlara gelebilmiş iki önemli dildir. Hatta Farsçayla birlikte bunlar İslâm ve Ortadoğu milletlerinin temel dilleri olarak ya her biri belli bir bölgede hükümler olmuş, konuşulup kullanılmış, ya da farklı coğrafyalarda ama yine birlikte insanlığa hizmet etmiş büyük kültür ve medeniyetler ortaya koymuş dillerdir. Tarih içinde, özellikle İslâm dininin ve onun kitabı Kur'ân-ı Kerîm'in dili olan Arapça ile o dinin ve kitabının korunması, müdafaası, neşri ve i'lasında Allah'ın izniyle büyük bir vazife almış ve yapmış büyük bir milletin dili olan Türkçe büyük birer kültür, medeniyet ve bir anlamda birer dünya dili olmuşlardır. Bunların mazisi tarihin derinliklerine kadar uzanır.

“Arap Dili Temelinde Söz ve Anlam İlişkisi” adlı çalışmamızdan sonra, Dilbilim açısından onun bir devamı gibi olan, yine Arapça - Türkçe ekseninde “Dilde Değişmeler ve Gelişmeler” konusunu araştırmaya çalıştık.

Çünkü söz ve anlam dilin kendisidir. Lafız ve mana dilin her alanıyla ilgilidir. Bütün Dilbilim dallarını ilgilendirir.

Dillerde değişme ve gelişmeler de bütün diller için söz konusu hususlardır. Dillerin bütünü için geçerlidir. Biz bu

değişiklik ve gelişmeleri daha çok, ağırlıklı olarak Arapça, kısmen de Türkçe, daha sonra da genel bütün diller için nazara aldık.

Çalışmamızın Giriş bölümünde; insan, iletişim, konuşma, dil, önemi ve menşei üzerinde durmaya çalıştık.

Dil Çevresi adlı Birinci Bölümde; dil, kültür, toplum, yine dil ve Edebiyat, sanat ve medeniyet ilişkileri vb. konuları ele aldık. Sonra bilim alanı olarak Dil, Arapça, özellikleri, gelişimi, zenginliği vb. konulara temas ettik. Ayrıca, Söz Anlam İlişkisi kitabımızda ele aldığımız için, Dilbilim alanları, dillerin menşei, Arapça ve Türkçenin diller içindeki yerleri gibi konulardan, kısmen özetle, gördüğümüz ihtiyaca göre yer yer de genişçe bahsettik.

Arap Dilinde Değişmeler ve Gelişmeler adlı İkinci Bölümde, Arap dilinin tarihi içinde değişim ve gelişim durumlarını incelemeye çalıştık.

Üçüncü Bölümde, dili veya dilleri genel olarak değişme ve gelişmeleri açısından incelemeye çalıştık. Genel maddelerde dillerde değişme ve gelişme olgusuna baktık.

Sonuçta; dillerin de canlı varlıklar gibi, bilhassa insanlar ve toplumlar gibi değişme ve gelişmeye tabi olduğunu gördük. Dillerin de toplumları gibi değişip gelişebildiğini, hatta ortadan kalkıp kaybolabildiğini gördük. Bilhassa, insanlık içinde söz sahibi olan milletlerin bu varlıklarına paralel dillerinin de canlı, dinamik ve gelişken olduğunu müşahade ettik. Bu anlamda dilin canlı dinamik tutulması için halkın, milletin; bilgi, ilim, kültür, fikir, tefekkür, düşünce, edebi ve medeni seviyesinin yükseltilmeye ve korunmaya ve desteklenmeye ihtiyacı bulunduğunu tavsiye etmek isteriz.

Bu çalışmada desteklerini gördüğüm değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma bilhassa sevgili oğlum M. Ali'ye teşekkür etmek isterim.

Hata ve nisyandan azade olmak zordur belki de imkânsızdır. Daha geniş boyutta bir çalışma, araştırma yapmak arzuma rağmen bu kadarına imkânım oldu. Mevcut hata ve eksikliklere müsamaha ile bakılması ümidiyle.

Yusuf SANCAK